

ASPEKTOVÁ KORELÁCIA V SLOVENČINE A JEJ VPLYV NA PREFERENCIU TALIANSKYCH ČASOV

THE ROLE OF ASPECTUAL CORRELATION IN SLOVAK ON ITALIAN TENSE CHOICE

TOMÁŠ HLAVA

Abstrakt:

Príspevok z oblasti akvizície temporality skúma, či a ako slovenský jazyk vplýva na preferenciu vyčasovaného tvaru talianskych slovies u slovenských študentov. Zahraničné štúdie uplatňujú predpoklad univerzálnosti (Aspect Hypothesis), hoci jeho efekt nie je plnohodnotne vysvetlený (Nishi a Shirai 2019). Náš výskum sa na základe existujúcej kritiky (Botne 2003; Tatevosov 2003; Shirai 2013) zameriava na jazykový materiál, ktorý reflektuje špecifické rozdiely medzi slovenčinou a taliančinou na úrovni kategórie aspektu. Analyzujeme preferenciu tvaru (imperfetto/passato prossimo) a reakčný čas pri slovesách, ktoré v slovenskom jazyku nevstupujú do aspektovej korelácie, v prípade aspektovo korelovaných slovies hľadáme zdroj preferencie.

Kľúčové slová: aspektualita, temporalita, reakčný čas, aspektová korelácia slovenčina, taliančina.

Abstract:

The study contributes to the field of acquisition of aspectuality by investigating the influence of Slovak on Italian tense choice among Slovak learners. While previous research often assumes a universal Aspect Hypothesis, its explanatory power remains limited (Nishi & Shirai, 2019). Drawing on critiques of this hypothesis (Botne, 2003; Tatevosov, 2003; Shirai, 2013), our research focuses on linguistic material that highlights the specific aspectual differences between Slovak and Italian. We analyze the preference for imperfetto or passato prossimo and reaction times associated with verbs that lack aspectual counterparts in Slovak. For verbs that do have aspectual correlates in Slovak, we explore the source of the observed preferences.

Keywords: aspectuality, temporality, reaction time, aspectual correlation, slovak language, italian language.

Úvod

Experiment prezentovaný v tomto príspevku, ktorý rieši skúmanie medzijazykového vplyvu slovenského jazyka na taliansky jazyk na pozadí procesu formálneho vzdelávania, vznikol na základe prieniku viacerých skutočností v oblasti aspektológie, učenia sa cudzieho jazyka a kognitívnej lingvistiky. Primárnou motiváciou sú práce Shirai a Nishi, a Nishi a Shirai, ktoré upozorňujú na nedostatok pozornosti venovanej skúmaniu lexikalizácie aspektuálnych hodnôt v rôznych jazykoch a jej vplyvu na túto oblasť cudzieho jazyka v procese jeho učenia sa (2002; 2019), pričom urgentnosť ich výzvy zdôrazňuje práve časový odstup, s ktorým bola druhá spomenutá práca publikovaná. Nemenej dôležitou motiváciou je takmer absolútna neprítomnosť výskumu v oblasti kognitívnej lingvistiky a psycholingvistiky zameraného na učiacich sa cudzí jazyk so slovenským jazykom ako materinským jazykom, pričom v relevantných zahraničných publikáciách je až na výnimky úplne absentujúci.

Novátorskou črtou je pokus o posun od považovania Vendlerovskej (1957) kategorizácie slovies za samozrejmosť v zmysle snahy o skúmanie toho, ako lexikalizácia aspektuálnych hodnôt v konkrétnom jazyku vplýva na učenia sa iného jazyka. Na preskúmanie tohto vplyvu sme uskutočnili "on-line" experiment s maskovaným primingom. Účastníkom experimentu boli

prezentované slovesné podnety v primárnej forme v slovenčine, buď dokonavé alebo nedokonavé, po ktorých nasledovali talianske cieľové slovesá s odlišnými aspektuálnymi hodnotami (*imperfetto* a *passato prossimo*).

Analýzou preferovaných tvarov talianskeho slovesa reakčných časov sme chceli zistiť, či spôsob, akým sú aspektuálne hodnoty v slovenskom jazyku lexikalizované ovplyvňujú výber talianskych slovesných foriem a či sa tento vplyv odráža v rýchlosti spracovania. Veríme, že tento výskum prispeje k lepšiemu pochopeniu úlohy vplyvu zdrojového jazyka v procese učenia sa cudzieho jazyka a komplexnej interakcie medzi lexikálnym a gramatickým aspektom.

Medzijazykový vplyv

Po pri mnohých faktoroch, ktoré prispievajú k dlhodobému poznaniu, že proces učenia sa cudzieho jazyka je zásadne odlišný od procesu učenia sa (resp. osvojovania si) materinského jazyka, ostáva stránka tvorby a charakteru mentálnych reprezentácií gramatiky cudzieho jazyka u učiacich sa na slovensku v úzadí. V medzinárodnom kontexte to bol Kellermann (1979, 1995), ktorý si všimol odstup od skúmania jazykového transferu a interferencie (hoci v medziach poznatkov danej doby (Lado, Corder)) v prospech orientácie na vývinové trendy (zrejme pod vplyvom generatívneho prúdu). V súčasnosti stále rezonuje pozorovanie Helland Gujord, že výskum sa aj v 21. storočí zameriava najmä na univerzálne, teda všeobecne platné aspekty vývinového procesu a identifikáciu štádií v osvojovaní si toho-ktorého fenoménu (2017) a Kellermanov postreh tak po takmer pol storočí ostáva stále v platnosti. Finálnym argumentom v prospech urgentnosti potreby skúmať medzijazyk učiacich sa z pohľadu medzijazykového vplyvu je postreh, že výskumu zameraného na vzťah medzi jazykom a kogníciou v bilingvanej populácii (možno chápať v najširšom zmysle) je prekvapivo málo (Green, 1998; Pavlenko, 2005) a to i napriek skutočnosti, že väčšina svetovej populácie ovláda viac ako jeden jazyk (Cook, 2003).

Oporou pre výskum konštruktu viacjazyčnej mysle je podľa Pavlenko (2011) miera globalizácie spoločnosti 21. storočia, ktorá takmer vylučuje najst' čisto mono-lingválneho používateľa jazyka (s výnimkou anglicky hovoriacich monolingválov). Takáto transformácia na spoločnosť schopnú komunikovať vo viac ako jednom jazyku so sebou prináša zmenu pohľadu na človeka hovoriaceho viacerými jazykmi, keďže bilingvál sa stáva takmer normou (Cook, 2003). Túto ideovú líniu reflektujeme prostredníctvom "multi-competence hypothesis" (Cook, 2016), ktorá prekonáva doterajší prístup k výskumu cudzojazyčnej kompetencie zmenou v nazeraní na status používateľa jazyka, cieľového jazyka a rodeného hovoriaceho.

Bley-Vroman sa k veci odlišnosti procesu učenia sa cudzieho jazyka od procesu učenia sa (resp. osvojovania si) materinského jazyka vyjadruje prostredníctvom formulácie tzv. "Fundamental Difference Hypothesis" (2009), v ktorej za charakteristické črty procesu učenia sa cudzieho jazyka pokladá nespoľahlivosť (zriedkavé dosiahnutie rovnakej úrovne jazykovej kompetencie ako v materinskom jazyku) a absenciu convergence (uniformita gramatických systémov populácie rodených hovoriacich voči disponovaniu rôznymi, navzájom odlišnými a pre nich špecifickými, gramatikami v prípade učiacich sa cudzí jazyk). Za zdroj odlišností pokladá vplyv materinského jazyka a kultúrny kontext. V tomto smere zohráva kľúčovú úlohu konštrukt známy pod názvom "transfer" (resp. interlingválny vplyv z anglického Crosslinguistic Influence – CLI (Jarvis, Pavlenko, 2008)), teda vplyv, ktorý vzniká v dôsledku podobností a rozdielov medzi cieľovým jazykom a iným jazykom, ktorý už bol osvojený (Odlin, 1989). Jarvis zdôrazňuje opodstatnenú potrebu pristupovať k jeho odhaľovaniu rigorózne, keďže transfer je neprezieravo považovaný za "you-know-it-when-you-see-it phenomenon" (Jarvis, 2000, s. 246). V tejto súvislosti sa vyjadruje aj Meisel (1983), podľa ktorého sa po termínoch interferencia a negatívny transfer siaha často nerozvážne a používajú sa veľmi voľne kedykoľvek jazyková produkcia učiacich sa nadobúda formálne aspekty zdrojového jazyka namiesto konvergence smerom k cieľovému jazyku.

Požiadavku, že proces identifikácie CLI si vyžaduje viacúrovňové riešenie (Jarvis, Pavlenko, 2008) je potrebné reflektovať trianguláciou prostredníctvom analýzy vnútrokupinovej

homogenity, medziskupinovej heterogenity a kongruencie jazykovej produkcie v MJ a CJ (Jarvis 2000), keďže akákoľvek podobnosť (resp. odlišnosť) medzi produkciou v zdrojovom a cieľovom jazyku nemusí mať pôvod v CLI (transfer) (Meisel, 1983). Konštrukt CLI Jarvis operacionalizuje ako taký vplyv materinského jazyka, ktorý je empiricky doložený dátami učiacich sa v zmysle existencie štatisticky významného vzťahu medzi konkrétnym aspektom cudzojazyčného prejavu učiaceho sa a jeho zdrojovým jazykom (2000). K následnej falzifikácii existencie CLI je preto potrebné pristupovať analýzou viacerých výstupov výskumných analýz, a to analýzou:

1. vnútroskupinovej homogenity, ktorej znakom je podobnosť až uniformita jazykového správania (používania sledovaných gramatických javov) pri používaní cieľového jazyka;
2. medziskupinovej heterogenity, ktorej znakom je odlišnosť v uplatňovaní sledovaných gramatických javov, napr. analýzou produkcie rodených hovoriacich a produkcie učiacich sa, alebo porovnaním produkcie dvoch a viac skupín učiacich sa rovnaký cieľový jazyk, pričom každá skupina učiacich sa ovláda iný MJ). Úlohou tohto typu analýzy je vylúčiť univerzálnosť procesu vývoja sledovaného fenoménu v medzijazyku učiacich sa;
3. kongruencie jazykovej produkcie v MJ a CJ, ktorej úlohou je interpretovať výskyt sledovaných gramatických javov v cieľovom jazyku vzhľadom na charakteristiku zdrojového jazyka, teda hľadať (ne)prítomnosť korešpondencie medzi zdrojovým a cieľovým jazykom na úrovni gramatickej výbavy a jej aplikácie.

Výsledok experimentu prezentovaného v tomto príspevku je možné charakterizovať ako evidenciu o vnútroskupinovej homogenite, keďže rieši problematiku na základe vnútroskupinovej charakteristiky.

Kategórie času a aspektu v slovenskom a talianskom jazyku

Jazyky sveta vyjadrujú časové relácie a špecifiká priebehu deja rôznymi jazykovými prostriedkami a na viacerých úrovniach (Dahl, Velupillai, 2013a, 2013b). Konceptuálne základy temporálnej kognície sú síce z pohľadu možností a špecifik stelesnenej kognície vo svojej podstate jednotným sémantickým systémom (Evans, 2003), existujú jemné rozdiely v tom, ako kategorizujeme a chápeme svet z časovo-relačného pohľadu (Boroditsky et al., 2011; Evans, 2003, 2007, 2013; Fuhrman et al., 2011; Gentner et al., 2002). Tieto rozdiely sa v jednotlivých jazykoch nevyhnutne musia prejavovať, nakoľko „*externalizáciu je možné riešiť mnohými rôznymi a nezávislými spôsobmi*“ (Berwick, Chomsky, 2011, s. 38), čoho výsledkom je stav, že „*významy, ktoré sa v jednotlivých jazykoch gramatikalizovali sa líšia, rovnako ako tvary, ktoré ich vyjadrujú*“ (Smith, 1997, s. 14). Cieľom tejto časti je preto predstaviť v stručnej, ale dostatočne vyčerpávajúcej miere, systém na vyjadrovanie kategórií času a aspektu v slovenskom a talianskom jazyku, keďže práve tieto jazyky a ich jazykové prostriedky sú predmetom experimentu a analýz prezentovaných v druhej časti štúdie.

Taliansky jazyk vyjadruje opozíciu dokonavosti/nedokonavosti – významov spojených s kategóriou aspektu – morfológicky prostredníctvom systému časov (fúziou gramatických prostriedkov na vyjadrovanie času a aspektu) pomocou tvarov slovesa *imperfetto a passato prossimo* (prípadne *passato remoto*). Použitie dokonavého a nedokonavého času v talianskom jazyku je prirodzene v súlade s frekventovanou definíciou, že dokonavým vidom hovoriaci predstavuje situáciu v jej celistvosti, kompletnosti (1a) a nedokonavým vidom ju prezentuje akoby zvnútra, v jej priebehu a bez ohraničenia, resp. bez potreby implikovať či ohraničenie má, alebo nie (1b) (Comrie, 1976).

Passato prossimo je opisná konštrukcia, ktorá pozostáva z pomocného slovesa (*avere/essere*) a minulého prídavia. Tento tvar pôvodne niesol čisto aspektuálny význam rezultatívnosti, no postupne sa jeho použitie rozšírilo a v súčasnosti pokrýva význam jednoduchého minulého času, čo je v súlade s trendom ktorý opisali Bybee a Dahl (1989). *Passato prossimo* je charakteristické určitou významovou ambivalentnosťou. Hoci v mnohých prípadoch je relevantnou náhradou tvaru *passato remoto*, vo veľkej miere si zachováva svoj pôvodný

aspektuálny význam rezultatívnosti, ktorý v danom kontexte nepripúšťa použitie tvaru *passato remoto*. V tomto ohľade je *passato prossimo* podobný predprítomnému času v angličtine

Imperfetto je morfológický tvar slova, ktorý vyjadruje nedokonavý dej v minulosti. Na rozdiel od dokonavých časov, ktoré sa zameriavajú na výsledný stav, *imperfetto* opisuje činnosť, stav alebo udalosť ako trvajúcu v určitom časovom úseku v minulosti. Táto kontinuita je jeho charakteristickým znakom a odlišuje ho od ostatných minulých časov. Okrem kontinuity či duratívnosti sa *imperfetto* vyjadruje aj habituálnosťou, teda opakované činnosti alebo zvyky v minulosti. *Imperfetto* sa teda používa na opis minulých dejov, ktoré neboli ukončené v konkrétnom časovom bode. Ako uvádza Rocca, kontinuálny aspekt je považovaný za prototypický význam imperfekta, pričom habituál a duratív predstavujú menej prototypickú formu kontinuity (2002). V rámci gramatických prostriedkov je v talianskom jazyku k dispozícii je aj opisná konštrukcia, takzvaný progresív, ktorý však v experimente nezohľadňujeme a preto sa ku špecifikám jeho použitia nevyjadrujeme.

V slovenskom jazyku je významová rovina dokonavosti/nedokonavosti pokrytá kategóriou vidu, ktorá je podľa zvoleného prístupu považovaná za lexikálno-gramatickú, alebo čisto gramatickú kategóriu (Jarošová 2013). V každom prípade, prakticky každé slovenské sloveso vyjadruje sémantiku buď nedokonavosti, alebo dokonavosti (Zandvoort 1962). Tu je dôležité poznamenať, že v porovnaní s talianskym jazykom leží formálna realizácia aspektuality mimo systému systému časovania sloves. Jazykový užívateľ teda nepracuje s koreňmi sloves, ktorých aspektuálna hodnota je neurčitá a ktoré požadovanú aspektovú hodnotu získavajú až prostredníctvom povinného morfológického procesu alebo procesov. Aspektuálna hodnota slovenských základných (neodvođených) sloves (až na výnimku minoritnej skupiny prebraných sloves, ktoré sú vidovo ambivalentné) je konkrétnemu slovesu vlastná a nemôže byť formálne určená (1) (Dvonč et al., 1966, s. 413).

(1)

dokonavé nedokonavé

<u>mať</u>	<u>dať</u>
<u>hynúť</u>	<u>minúť</u>
<u>chváliť</u>	<u>skočiť</u>
<u>kradnúť</u>	<u>sadnúť</u>

V dôsledku toho disponuje slovenský jazyk štyrmi skupinami sloves (Sokolová, Žigo, 2014), ktoré sa delia podľa aspektuálnej hodnoty neodvođeného slovesa na slovesá, s primárnou perfektívnou formou (PPF), primárnou imperfektívnou formou (PIF), vždy nedokonavé slovesá – imperfektíva tantum – (IT) a vždy dokonavé slovesá – perfektíva tantum – (PT). Podľa Sokolovej „je len 44 % aspektovo korelovaných foriem [...] a 53 % foriem je bez aspektových korelácií, z toho 25 % je imperfektív tantum a až 28 % je perfektív tantum.“ (2009, s. 22) Práve táto črta slovenských sloves je zodpovedná za podstatnú odlišnosť v možnostiach sémantiky slovenských a talianskych sloves na úrovni aspektuálneho významu. V prípade IT a PT sloves, ktorých aspektuálny význam je obmedzený na iba nedokonavý, alebo iba dokonavý význam, je doslovný preklad dokonavého-nedokonavého protikladu prítomného v románskych jazykoch do slovenčiny takmer vylúčený. Napríklad, existenčné verbá (byť, žiť, chýbať), statické verbá (obsahovať, patriť, sedieť), či postojové slovesá (dôverovať, dúfať) sú v slovenskom jazyku výlučne nedokonavé bez možnosti tvorby korelácie s významom dokonavosti. V prípade sloves ako napiecť, zahľadiť sa, docestovať, uletieť, či rozplakať sa zase nie sú k dispozícii vidové korelácie s významom nedokonavosti. V románskych jazykoch však môžu byť tieto slovesá skloňované ako dokonavo, tak nedokonavo, ako je vidieť v príkladoch (2), pričom slovenská verzia formálne neumožňuje tvorbu, v tomto prípade, dokonavého náprotivku (2b).

(2a)

Non mi **quadrava** qualcosa in quella cosa quando la guardavo.

Keď som sa na to pozeral, niečo sa mi na tej veci **nezdalo**.

(2b)

Non mi è **quadrato** niente in quella cosa quando l'ho guardata.

Keď som sa na to pozeral, niečo sa mi na tej veci **nezdalo**.

Experiment

Metóda

Cieľom experimentu bolo zistiť, či má aspektuálna hodnota primárnej formy slovenského slovesa schopnosť vyvolať preferenciu tvaru talianskeho slovesa. Znenie výskumných otázok je preto nasledovné: Ak je aspektuálna hodnota primárnej formy slovenského slovesa

1. PPF, budú respondenti preferovať *passato prossimo*?
2. PIF, budú respondenti preferovať *imperfetto*?
3. IT, budú respondenti preferovať *imperfetto*?
4. PT, budú respondenti preferovať *passato prossimo*?

Ako sa prejaví (in)kongruencia aspektuálnej hodnoty stimulu v slovenskom jazyku a preferovaného tvaru talianskeho slovesa v rýchlosti reakcie?

Výskumná vzorka

Experimentu sa zúčastnilo tridsaťdva študentov taliančiny bakalárskeho a magisterského stupňa štúdia na Univerzite Komenského v Bratislave (priemerný vek = 22,6, SD = 0,74; ženy = 27, muži = 5). Skupina zúčastnených študentov pozostávala z dvoch podskupín a to zo študentov učiteľského študijného programu na Pedagogickej fakulte (N = 12) a zo študentov študijného programu Prekladateľstvo a tlmočníctvo na Filozofickej fakulte (N = 20). Počet študentov potrebných na dosiahnutie potrebnej sily štatistického testu $1-\beta = 0.95$ pri hľadaní fenoménu so silou účinku $w = 0.1$ (malá sila účinku) pri hladine významnosti $\alpha = 0.5$ bol pre potreby testu nezávislosti (χ^2) v súlade s *a priori* výpočtom pomocou nástroja G*Power v 3.1.9.4 (Faul et al., 2009). Kritérium pre potreby merania reakčných časov s opakovanými meraniami analyzovaných pomocou „mixed-effect“ modelu sa nepodarilo plnohodnotne naplniť (Brysbaert, Stevens, 2018). S danou vzorkou bolo podľa G*Power možné odhaliť fenomén so silou účinku $f^2 = 0.3$ (veľká sila účinku) pri sile štatistického testu $1-\beta = 0,8$ (štandard v oblasti psychologických a humanitných vied). Tieto hodnoty pokladáme, vzhľadom na charakter experimentu, za postačujúce. Žiaden zo študentov nedeclaroval jazykovú vadu, ani zrakovú vadu, resp. táto bola optickou pomôckou upravená na úroveň normálneho videnia. Rodným jazykom všetkých študentov bol slovenský jazyk a všetci ovládali anglický jazyk v rozsahu SERR B1-C1 na základe získaného vyššieho sekundárneho vzdelania. Podmienkou pre účasť na experimente bolo ovládanie časovania talianskeho slovesa v rozmedzí tvarov *imperfetto* a *passato prossimo*. Pred experimentom boli všetci študenti o priebehu samotného experimentu informovaní a s účasťou na experimente dobrovoľne súhlasili.

Výskumný materiál

Jazykový materiál použitý ako stimul pozostával zo súboru 191 slovenských slovies z centra lexikálnej zásoby (v neurčitku) spárovaných s ich talianskymi prekladovými ekvivalentmi v tvaroch *imperfetto* a *passato prossimo*. Prvá verzia bola vytvorená na základe príkladov uvedených v práci Sokolovej a Žiga (2014), ktorí slovesá kategorizujú podľa aspektuálnej hodnoty základného tvaru slovesa: slovesá s primárne perfektívnou formou (PPF), slovesá s primárne imperfektívnou formou (PIF), vždy nedokonavé slovesá – imperfektíva tantum – (IT) a vždy dokonavé slovesá – perfektíva tantum – (PT). V druhom kroku bolo každé sloveso preložené

do taliančiny a pomocou platformy Italian verb conjugation | Reverso Conjugator¹ vyčasované do tvarov *imperfetto a passato prossimo* pre 3. osobu jednotného čísla (*mangiava – mangiare – ha mangiato*). Talianske prekladové ekvivalenty boli vytvorené k najzákladnejším/najfrekventovanejším lexiám slovenských lexém na základe valenčných slovníkov (Nižníková, Sokolová, 1998; Nižníková, 2006) a frekvenčných slovníkov (Garabík a Šimková 2017; Gajdošová a Šimková 2018). Aby sme zabezpečili, že študenti budú jednotlivé slovesá poznať, v treťom kroku bola jednotlivým slovesám na základe anglického prekladového ekvivalentu pridelená kategória podľa SERR pomocou portálu English Profile - EVP Online² a všetky slovesá spadajúce do úrovni B1-C2 boli vyradené. Výsledkom bol konečný súbor 191 triád jazykových podnetov (slovenský infinitív – talianske imperfetto – talianske passato prossimo), pričom 63 na základe slovenských slovíec s PPF, 48 na základe slovenských slovíec s PIF, 60 na základe slovenských IT a 21 na základe slovenských PT.

Dizajn a procedúra výskumu

Experiment bol postavený na základe jednoduchého 4x1 “within-subjects experimental design” za účelom skúmania vzťahu medzi aspektuálnou hodnotou primárnej formy slovenského slovesa (PPF, PIF, IT, PT) a preferenciou tvaru jeho talianskeho prekladového ekvivalentu (*imperfetto, passato prossimo*); a interakcie medzi aspektuálnou hodnotou primárnej formy slovenského slovesa (PPF, PIF, IT, PT) a časom potrebným na uskutočnenie výberu (reakčný čas v ms) na základe preferovaného tvaru talianskeho prekladového ekvivalentu (*imperfetto, passato prossimo*). Experiment bol vytvorený v prostredí PsychoPy v2023.2.3 (Peirce et al., 2019) a realizovaný v off-line režime.

Pred začiatkom experimentu sa na monitore zobrazil text s inštrukciami. Účastníci boli požiadaní, aby sa rozhodli, ktorý z prezentovaných tvarov talianskeho slovesa (*imperfetto – passato prossimo*) preferujú a to stlačením klávesy A alebo L podľa pozície zobrazeného slovesného tvaru na monitore. Boli tiež upozornení, aby na zobrazený podnet reagovali čo možno najrýchlejšie, bez vedomého metalingvistického vhl'adu. Po inštrukciách nasledovala skúšobná sekvencia s ôsmimi stimulmi, na ktorej si účastníci vyskúšali, čo sa od nich očakávalo. Po skúšobnej sekvencii stlačením klávesy medzerník účastníci potvrdili, že rozumejú úlohe a sú pripravený pokračovať. V hlavnej fáze experimentu boli všetci účastníci vystavení rovnakému súboru 191 stimulov, avšak jednotlivé stimuly boli zobrazované v náhodnom poradí. Experiment využíval štandardnú QWERTY klávesnicu na základe ktorej bolo stláčanie kláves A a L pridelené ľavej, respektíve pravej ruke. Prezentácia tvarov talianskeho slovesa bola vyvážená náhodným výberom strany, na ktorej sa tvar *imperfetto*, resp. *passato prossimo* zobrazil, čím bolo zabezpečené ako udržanie pozornosti účastníka, tak predchádzanie potenciálnym kumulatívnym efektom na základe dominancie jednej ruky. Stimuly boli prezentované v písme Arial veľkosťou 60 bodov v bielej (255, 255, 255) farbe na sivom (125, 125, 125) pozadí. Slovenské slovesá boli prezentované v strede obrazovky (0, 0), tvary talianskeho slovesa boli prezentované po stranách (-300, 0), (300, 0). Prezentácia jednotlivých stimulov prebiehala v sekvencii: maska (470ms) v podobe ôsmich mriežok (#####), slovenský stimul (60ms), maska (470ms) v podobe ôsmich mriežok (#####), stimul v taliančine (do vykonania voľby). Reakčný čas bol meraný od okamihu zobrazenia tvarov talianskeho slovesa.

Analýzy a výsledky

Celkovo bolo zozbieraných 6112 dátových bodov. Dáta boli analyzované dvoma prístupmi – testom nezávislosti a lineárnym zmiešaným modelom (linear mixed-effect model) s log-transformovanými hodnotami reakčného času ako závislou premennou, aspektuálnou hodnotou primárnej formy slovenského slovesa (PPF, PIF, IT, PT), preferovaným tvarom

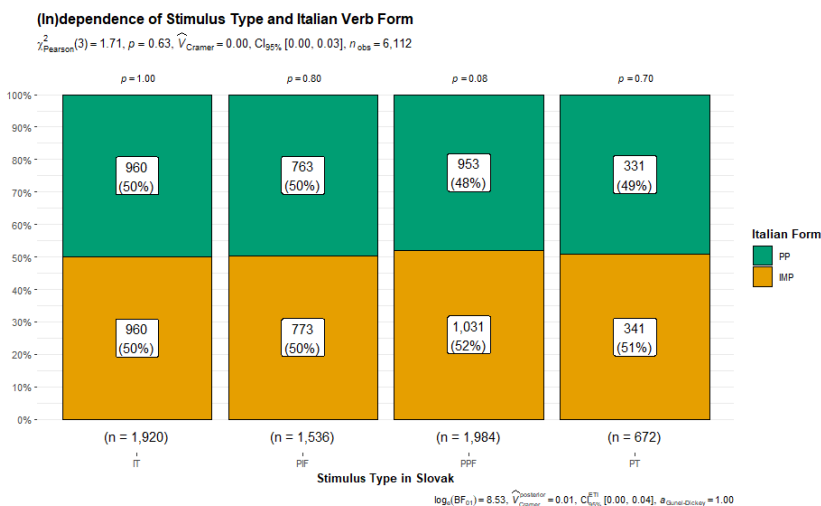
¹ <https://conjugator.reverso.net/conjugation-italian.html>

² <https://englishprofile.org/wordlists/evp>

talianskeho slovesa (imperfetto, passato prossimo) a interakciou týchto premenných ako kontrolovanými prediktormi reakčného času, a stimulmi a účastníkmi ako nekontrolovanými premennými. Analýzy boli vykonané pomocou knižnice „ggbarstats“ štatistického balíčka „ggstatsplot“ (Patil, 2021) a „lme4“ (Bates et al., 2015).

Výsledok testu nezávislosti (Graf 1) ukázal, že preferovaný tvar talianskeho slovesa je nezávislý od aspektuálnej hodnoty primárnej formy slovenského slovesa $\chi^2(3, N = 6112) = 1,71$, $p = .63$. Nulovú hypotézu o neexistencii závislosti sa nepodarilo falzifikovať, keďže získané dáta o preferencie na základe kongruencie stimulu a talianskeho tvaru slovesa (PPF → passato prossimo, PIF → imperfetto, IT → imperfetto a PT → passato prossimo) nevypovedajú – účastníci experimentu nepreferovali jeden, alebo druhý tvar talianskeho slovesa, vybrané tvary volili náhodne.

Graf 1

Výsledok analýzy rozptylov typu III ukázal, že interakcia aspektuálnej hodnoty primárnej formy slovenského slovesa a preferovaného tvaru talianskeho slovesa je významným prediktormom reakčného času ($F = 2,671$, $p = .045$). Z hodnôt (Tabuľka 1) a vizualizácie (Graf 2) výsledku analýzy sú zrejme tri typy pozorovaných efektov.

Pri aspektovo korelovaných slovesách viedli kongruentné kombinácie stimulu a preferovaného tvaru talianskeho slovesa, PPF → passato prossimo a PIF → imperfetto, k štatisticky významne kratšiemu reakčnému času, teda k rýchlejšej reakcii než v prípade inkongruentných kombinácií, PPF → imperfetto a PIF → passato prossimo, (PPF: $\beta = -0,042$, $p = 0,046$; PIF: $\beta = 0,075$, $p = 0,019$). V tomto prípade je podstatná práve prítomnosť interakcie dvoch sledovaných premenných, teda rýchlosť reakcie nie je viazaná na konkrétny tvar talianskeho slovesa (napr. IMP ako nepríznakový tvar, alebo PP akoré sa učí skôr), ale je podmienená aspektuálnou hodnotou stimulu. Ďalej je nutné si všimnúť existenciu rozdielu v rýchlosti reakcie na základe typu stimulu, pričom v prípade stimulu typu PPF sú reakcie viditeľne rýchlejšie než v prípade stimulu typu PIF.

Pri aspektovo nekorelovaných slovesách boli pozorované dva odlišné efekty. Reakčný čas pri vždy nedokonavých slovesách (IT) nebol ovplyvnený aspektuálnou hodnotou stimulu ($\beta = 0,045$, $p = 0,132$), účastníci teda pri výbere tvaru talianskeho slovesa reagovali rovnako rýchlo bez ohľadu na (in)kongruenciu stimulu a preferovaného tvaru talianskeho slovesa. Opäť je nutné si všimnúť, že rýchlosť reakcie pri imperfektívach tantum bola výrazne pomalšia a to v porovnaní s oboma typmi aspektovo korelovaných stimulov.

Pri vždy dokonavých slovesách (PT) bol zistený štatisticky významný rozdiel v rýchlosti reakcie, ($\beta = 0,095$, $p = 0,024$), avšak voľba talianskeho tvaru slovesa bola rýchlejšia v prípade inkongruentnej kombinácie, teda PT → imperfetto. Rýchlosť reakcie pri voľbe tvaru passato prossimo bola v tomto prípade najpomalšia zo všetkých typov stimulov.

Tabuľka 1

Parameter Estimates for the Mixed-Effects Model					
Effect	Effect type	Estimate	p-value	95% CI	Sig.
PPT (Reference)	fixed	7.0237	0.000	NA	***
IT	fixed	0.0454	0.030	[0.00, 0.09]	*
PIF	fixed	-0.0124	0.584	[-0.06, 0.03]	n.s.
PT	fixed	0.0678	0.018	[0.01, 0.12]	*
PP	fixed	-0.0421	0.046	[-0.08, -0.00]	*
IT x PP	fixed	0.0454	0.132	[-0.01, 0.10]	n.s.
PIF x PP	fixed	0.0752	0.019	[0.01, 0.14]	*
PT x PP	fixed	0.0952	0.024	[0.01, 0.18]	*
sd_(Intercept)	random	0.3652	NA	NA	n.s.
sd_Observation	random	0.3103	NA	NA	n.s.

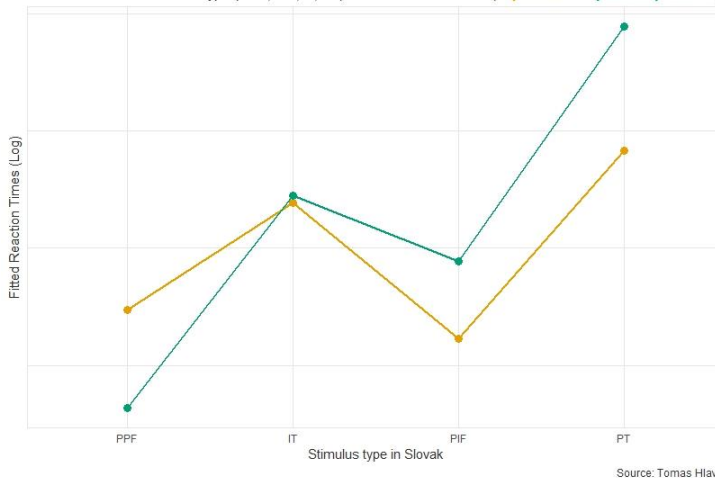
Signif. codes: '***' 0.001, '**' 0.01, '*' 0.05, '.' 0.1, ' ' 1

Source: Tomas Hlava

Graf 2

Speed of learners' reactions

Reaction times across stimulus type (PPF, PIF, IT, PT) and form of Italian verb (**imperfetto** and **passato prossimo**)

Diskusia

Cieľom experimentu bolo zistiť, či má aspektuálna hodnota primárnej formy slovenského slovesa schopnosť vyvolať preferenciu tvaru talianskeho slovesa. Za účelom testovania tejto hypotézy bola pripravená úloha, v ktorej účastníci experimentu označovali tvar talianskeho

slovesa, ktorý preferovali – imperfetto a passato prossimo na podnet skrytého stimulu v slovenskom jazyku. Výsledky experimentu poukazujú na nuancie možného medzijazykového vplyvu zdrojového, slovenského, jazyka na cieľový, taliansky, jazyk v procese učenia sa taliančiny dospelými osobami v úzkej oblasti morfológie a sémantiky kategórie aspektu.

Na úrovni behaviorálneho prejavu, teda jazykového správania sa účastníkov experimentu vo forme vedomého rozhodovania sa nebol vplyv aspektuálnej hodnoty primárnej formy slovenského slovesa na výber tvaru talianskeho slovesa pozorovaný. Možným vysvetlením výsledku je dekontextualizovanosť úlohy, kedy jasne daná aspektuálna hodnota stimulu v slovenčine nevyvolá v procese rozhodovania sa dostatočne silnú odozvu v zmysle potreby voľby korešpondujúceho tvaru talianskeho slovesa, keďže v talianskom jazyku sú oba tvary rovnako relevantné, hoci práve v závislosti od kontextu, v ktorom sú použité. Ďalej, vzhľadom na skutočnosť, že výber talianskeho tvaru slovesa má charakter takmer ideálnej náhodnosti, je tiež pravdepodobné, že účastníci experimentu aspektuálnu hodnotu stimulu vôbec nebrali do úvahy. Ukotvenie v rámci existujúcej teórie môže hľadať v tzv. DPTH (Salaberry). Táto hypotéza tvrdí, že učiaci sa v počiatočnej fáze vývoja ich medzijazyka viditeľne inklinujú k jednému preferovanému tvaru, pomocou ktorého vyjadrujú orientáciu na časovej osi a nie aspektuálnu hodnotu ako takú. Vzhľadom na skutočnosť, že slovenský jazyk disponuje súborom sloviess, z ktorého približne polovica nesie prostredníctvom neodvodeného tvaru sémantiku dokonavosti a druhá polovica sémantiku nedokonavosti, majú s oboma tvarmi bohatú skúsenosť a nevyberajú si iba jeden z nich. Na prvý pohľad však pôsobí prekvapivo výsledok v prípade slovenských IT a PT. Ich špecifickosť spočíva v tom, že nemajú k dispozícii aspektuálny korelát a teda nie je jasné, prečo účastníci v takej veľkej miere preferovali taliansky tvar slovesa s aspektuálnou hodnotou (sémantikou), ktorá v slovenskom jazyku nie je dostupná. Odpoveďou môže byť zistenie Gabriele, ktorá svojim výskumom poukázala na skutočnosť, že prvky materinského jazyka môžu brzdiť osvojovanie si určitých štruktúr druhého jazyka, ak tieto v druhom jazyku neexistujú. Naopak, osvojovanie si prvkov druhého jazyka, ktoré v zdrojovom jazyku neexistujú síce podlieha určitým vývinovým špecifikám, avšak celý proces je menej obmedzujúci (2009). Z pohľadu systému slovenského jazyka v prípade IT síce nie je dôvod preferovať *passato prossimo* a naopak, v prípade PT preferovať *imperfetto*, neexistencia týchto významov v slovenskom jazyku nenarúša, nebrzdí schopnosť reflektovať existenciu tejto sémantiky v cieľovom jazyku na pozadí vlastnej skúsenosti so sémantikou dokonavosti a nedokonavosti v slovenskom jazyku (vo všeobecnosti, bez väzby na konkrétnu skupinu sloviess). Z uvedeného možno uzavrieť, že o existencii medzijazykového vplyvu v rámci lingvisticky postavenej úlohy nič nenasvedčuje.

Na úrovni hlbších kognitívnych procesov spätých s rýchlosťou rozhodovania sa bol pozorovaný fenomén vypovedajúci o možnej existencii jemného vplyvu zdrojového jazyka na cieľový jazyk. Tieto zistenia naznačujú, že aspektuálne vlastnosti stimulu, hoci bez priamej schopnosti ovplyvniť výber talianskeho slovesného tvaru, ovplyvnili rýchlosť rozhodovacieho procesu. V prípade aspektuálne korelovaných stimulov išlo o predpokladaný smer účinku, teda účastníci ovplyvnení slovenským stimulom s primárne perfektívnou formou si vyberali *passato prossimo* rýchlejšie, než *imperfetto*, a naopak, účastníci ovplyvnení stimulom s primárne imperfektívnou formou si vyberali rýchlejšie *imperfetto* než *passato prossimo*. Z pohľadu základnej premisy výskumu založenom na meraní reakčných časov, že „čas je kognícia“ (Lachman et al. 2015, s. 133), je potrebné reflektovať skutočnosť, že v prípade stimulu typu PIF potrebovali účastníci na rozhodnutie sa viac času, ako pri stimule PPF a v prípade stimulu typu IT a PT to platilo o to viac. Je teda zjavné, že vykonanie rozhodnutia bolo v závislosti od typu stimulu sprevádzané kognitívnymi procesmi s rôznym stupňom komplexnosti, resp. riešenie úlohy predstavovalo pre účastníkov experimentu rôzne stupne náročnosti.

Tento fenomén, po ďalšom hlbšom a prepracovanejšom bádani, by mohol naznačiť spôsob riešenia i teoretických problémov (slovenskej) aspektológie, ktorými podľa Jarošovej sú či „*vidová dvojica sú dve formy alebo dve slová*“ a „*uznanie alebo neuznanie vidotvornej*

prefixácie“ (2013, s. 14). Výsledok v prípade stimulu typu PPF a PIF možno interpretovať tak, že kongruentný tvar v talianskom jazyku bol z hľadiska psycholingvistických procesov dostupnejší rýchlejší, než tvar inkongruentný a teda je možné ho naozaj vnímať ako základný tvar aspektovej korelácie.

Jeden z teoretických prúdov pokladá imperfektivizáciu za jediný spôsob vidotvorby, pričom perfektivizáciu prefixmi odmieta. Tento aspekt by mohol byť vysvetlený práve celkovo dlhšími reakčnými časmi v prípade stimulu typu PIF, kedy sa nesiahajú po jednom z možných tvarov slovesa, ale je potrebné aktivovať derivovanú, odvodenú formu na úrovni slovo tvorby, čo si vyžaduje viac kognitívnych zdrojov než v prípade aktivácie a zväženia dostupného tvaru. O to viac je možné to vidieť v prípade IT, kde celý proces kolabuje, pretože proces aktivácie a zväženia korelovaného tvaru nemôže vzhľadom na jeho neexistenciu uspieť, žiadna alternatívna forma nie je k dispozícii, a teda ani reakcia nemôže byť v prípade kongruencie stimulu a preferovaného tvaru rýchlejšia, celková reakcia je pomalšia. Extrém potom predstavuje fenomén na základe stimulu typu PT, ktorý si vyžaduje (tak ako aj ostatné tri skupiny slovík) ďalšie skúmanie, pre ktorý za daných okolností neexistuje vysvetlenie, keďže tento je v maximálnej možnej miere neintuitívny.

Limitácie

V rámci vedecko-výskumnej snahy prinášať objektívne výsledky s atribútom maximálne možnej spoľahlivosti a výpovednej hodnoty pokladáme za transparentné vyjadriť sa k okolnostiam experimentu a dizajnovotechnickej charakteristike experimentu, ktoré predstavujú priestor na skvalitnenie budúcej výskumnej aktivity podobného typu.

Z hľadiska okolností experimentu je nutné zmieniť, že dáta neboli od účastníkov získané na jednom mieste. Keďže organizačne bolo možné zabezpečiť zisk dát na dvoch odlišných pracoviskách a celkovo v troch odlišných miestnostiach, účastníci experimentu nemali úplne totožné podmienky v zmysle osvetlenia, odhlučnenia a celkového vplyvu najbližšieho okolia stanoviska, na ktorom pracovali. Vo všetkých prípadoch však bolo zabezpečené dostatočné osvetlenie a prípadný hluk bol minimalizovaný.

Dizajnovotechnický aspekt spočíva v spôsobe prezentácie jazykového materiálu. Štandardne je pri tzv. „lexical decision task“ uplatňovaný postup zobrazenia stimulu s následným zobrazením jedného cieľového slova (resp. reťazca písmen, ak je podstatou experimentu používanie neexistujúcich slov). Keďže prezentovaný experiment bol postavený na výbere z dvoch možností, jazykový materiál v podobe dvoch tvarov talianskeho slovesa bol zobrazovaný v lineárnom zoradení. Tu vyvstáva otázka či si v priebehu experimentu účastníci vybudovali určité stratégie ohľadom čítania, a ak áno, tak aké a akým spôsobom je možné ich v budúcnosti kontrolovať. V prípade súčasného zobrazenia dvoch elementov vzniká potreba určiť ten, ktorý účastník zohľadní ako prvý, s následným upriamením pozornosti na druhý z nich. To, či jednotliví účastníci systematicky začínali vždy tvarom slovesa zobrazeným vľavo, alebo vpravo, alebo či výber striedali nevieme. Možnosť vplyvu tejto črty dizajnu experimentu sme sa snažili vybalansovať náhodným striedaním pozície, na ktorej sa jednotlivé tvary zobrazovali. Do budúcnosti by bolo potrebné zväziť tvorbu takého dizajnu, ktorý umožňuje skúmanie preferencie výberu, no nie je založený na súčasnom prezentovaní dvoch a viacerých elementov súčasne.

Z teoretického hľadiska je na mieste zmieniť fakt, že k tvorbe spoľahlivých záverov o medzijazykovom vplyve je nutno pristupovať uplatňovaním triangulácie. Prezentovaný experiment ponúka iba jeden špecifický typ výsledku z viacerých možných, ktoré sú nevyhnutným predpokladom pre plnohodnotný záver a budovanie funkčnej teórie. Podľa Jarvis a Pavlenko (2008, s. 41) si skúmanie medzijazykového vplyvu vyžaduje zohľadnenie vnútroskupinovej homogenity, medziskupinovej homogenity a kongruencie jazykovej produkcie v zdrojovom a cieľovom jazyku, čo je práve priestor pre nadväzujúce výskumné aktivity.

Záver

Prezentovaný experiment sa zameriaval na skúmanie vplyvu aspektuálnych vlastností slovenských sloviess na výber tvaru talianskych sloviess. Hoci výsledky nepreukázali priamy vplyv na úrovni vedomých rozhodnutí, istý vplyv bol pozorovaný na úrovni nevedomých kognitívnych procesov spojených s rozhodovaním sa a rýchlosťou, ktorou tento proces prebieha. Účastníci boli rýchlejší pri výbere talianskych slovesných tvarov, ktoré korešpondovali s aspektuálnou hodnotou slovenského stimulu. V prípade, sloviess, ktoré z hľadiska ich sémantiky neumožňujú tvorbu aspektovo korelovaného náprotivku (IT) takýto prejav nebol pozorovaný. To naznačuje, že aj bez explicitného vedomia môže zohrávať aspektuálna hodnota slovenského slovesa ovplyvňovať rozhodovací proces v talianskom jazyku. Neexistencia aspektových korelátov v slovenčine pre určité slovesá viedla jednak k pomalším reakčným časom, čo naznačuje, že takto špecificky vymedzený proces mapovania tvaru a významu medzi týmito dvoma jazykmi podliehal určitým obmedzeniam a bol z pohľadu kognitívnych procesov náročnejší. Tieto zistenia zdôrazňujú komplexnosť jazykového transferu a vzájomný vplyv na úrovni vedomých a nevedomých procesov v procese učenia sa cudzieho jazyka. Tieto poznatky môžu mať na aplikovanej úrovni významný vplyv na pedagogickú prax, najmä pri výučbe jazykov, ktoré majú napriek mnohým podobnostiam takto výrazne odlišené možnosti vo vyjadrovaní aspektuálnych významov. Budúci výskum by mohol skúmať úlohu explicitnej inštrukcie, úrovne jazykovej úrovne a individuálnych rozdielov v náchylnosti na jazykový transfer.

Literatúra

- BATES, D., MÄCHLER, M., BOLKER, B., WALKER, S. 2015. Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4. In: *Journal of Statistical Software* [online]. 2015, roč. 67, č. 1 [cit. 5.12.2024]. Dostupné na: doi:10.18637/jss.v067.i01
- BERWICK, R. C., CHOMSKY, N. 2011. The Biolinguistic Program: The Current State of its Development. In: *DI SCIULLO, A. M., BOECKX, C. Eds. 2011. The biolinguistic enterprise: new perspectives on the evolution and nature of the human language faculty*. Oxford, UK New York: Oxford University Press, Oxford studies in biolinguistics, s. 19 – 41.
- BLEY-VROMAN, R. 2009. The Evolving Context of the Fundamental Difference Hypothesis. In: *Studies in Second Language Acquisition* [online], 2009, roč. 31, č. 2, s. 175 – 198. Dostupné na: doi:10.1017/S0272263109090275
- BORODITSKY, L., FUHRMAN, O., McCORMICK, K. 2011. Do English and Mandarin speakers think about time differently? In: *Cognition* [online], 2011, roč. 118, č. 1, s. 123 – 129. Dostupné na: doi:10.1016/j.cognition.2010.09.010
- BOTNE, R. 2003. To die across languages: Toward a typology of achievement verbs. In: *Linguistic Typology* [online], 2003, roč. 7, č. 2 [cit. 13.2.2024]. Dostupné na: doi:10.1515/lity.2003.016
- BRYBAERT, M., STEVENS, M. 2018. Power Analysis and Effect Size in Mixed Effects Models: A Tutorial. In: *Journal of Cognition* [online], 2018, roč. 1, č. 1, s. 9. Dostupné na: doi:10.5334/joc.10
- BYBEE, J. L., DAHL, Ö. 1989. The Creation of Tense and Aspect Systems in the Languages of the World. In: *Studies in Language* [online], 1989, roč. 13, č. 1, s. 51 – 103. Dostupné na: doi:10.1075/sl.13.1.03byb
- COMRIE, B. 1976. *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems*. Cambridge, New York: Cambridge University Press. Cambridge textbooks in linguistics.
- COOK, V. Eds. 2003. *Effects of the second language on the first*. Clevedon, Buffalo: Multilingual Matters. Second language acquisition, 3.

- COOK, V. 2016. Premises of multi-competence. In: COOK, V., LI, W. Eds. 2016. *The Cambridge handbook of linguistic multi-competence*. Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge handbooks in language and linguistics, s. 1 – 25.
- DAHL, Ö., VELUPILLAI, V. 2013. Perfective/Imperfective Aspect. In: DRYER, M., HASPELMATH, M., FORKEL, R. Eds. 2013. *WALS Online (v2020.4) [Data set]* [online]. B.m.: Zenodo [cit. 9.12.2024]. Dostupné na: <https://zenodo.org/doi/10.5281/zenodo.13950591>
- DAHL, Ö., VELUPILLAI, V. 2013. Tense and Aspect. In: DRYER, M., HASPELMATH, M., FORKEL, R. Eds. 2013. *WALS Online (v2020.4) [Data set]* [online]. B.m.: Zenodo [cit. 9.12.2024]. Dostupné na: <https://zenodo.org/doi/10.5281/zenodo.13950591>
- DVONČ, L., HORÁK, G., MIKO, F., MISTRÍK, J., ORAVEC, J., RUŽIČKA, J., URBANČOK, M. 1996. *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava: Slovenská akadémia vied.
- EVANS, V. 2003. *The structure of time: language, meaning and temporal cognition*. Amsterdam: J. Benjamins. Human cognitive processing, 12.
- EVANS, V. 2007. How we conceptualize time. In: EVANS, V., ZINKEN, J. Eds. 2007. *The cognitive linguistics reader*. 1. publ. London: Equinox, Advances in cognitive linguistics.
- EVANS, V. 2013. *Language and time: a cognitive linguistics approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FAUL, F., ERDFELDER, E., BUCHNER, A., LANG, A. G. 2009. Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. In: *Behavior Research Methods* [online], 2009, roč. 41, č. 4, s. 1149 – 1160. Dostupné na: doi:10.3758/BRM.41.4.1149
- FUHRMAN, O., McCORMICK, K., CHEN, E., JIANG, H., SHU, D., MAO, Sh., BORODITSKY, L. 2011. How Linguistic and Cultural Forces Shape Conceptions of Time: English and Mandarin Time in 3D. In: *Cognitive Science* [online], 2011, roč. 35, č. 7, s. 1305 – 1328. Dostupné na: doi:10.1111/j.1551-6709.2011.01193.x
- GABRIELE, A. 2009. Transfer and Transition in the SLA of Aspect: A Bidirectional Study of Learners of English and Japanese. In: *Studies in Second Language Acquisition* [online], 2009, roč. 31, č. 3, s. 371 – 402. Dostupné na: doi:10.1017/S0272263109090342
- GAJDOŠOVÁ, K., ŠIMKOVÁ, M. 2018. *Frekvenčný slovník hovorenej slovenčiny na báze Slovenského hovoreného korpusu*. Prvé vydanie. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV.
- GARABÍK, R., ŠIMKOVÁ, M. Eds. 2017. *Frekvenčný slovník slovenčiny na báze Slovenského národného korpusu*. Prvé vydanie. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV.
- GENTNER, D., IMAI, M., BORODITSKY, L. 2002. As time goes by: Evidence for two systems in processing space → time metaphors. In: *Language and Cognitive Processes* [online], 2002, roč. 17, č. 5, s. 537 – 565. Dostupné na: doi:10.1080/01690960143000317
- GREEN, D. W. 1998. Bilingualism and Thought. In: *Psychologica Belgica* [online], 1998, roč. 38, č. 3 – 4, s. 251. Dostupné na: doi:10.5334/pb.936
- HELLAND GUJORD, A. K. 2017. The “Perfect Candidate” for Transfer: A Discussion of L1 Influence in L2 Acquisition of Tense-Aspect Morphology. In: GOLDEN, A., JARVIS, S., TENFJORD, K. Eds. *Crosslinguistic influence and distinctive patterns of language learning: findings and insights from a learner corpus*. Bristol, UK; Blue Ridge Summit, PA: Multilingual Matters, Second language acquisition, 118.
- JAROŠOVÁ, A. 2013. Vidová opozícia a vidová korelácia v slovenčine. In: *Jazykovedný časopis*, 2013, roč. 64, č. 1, s. 5 – 48.
- JARVIS, S. 2000. Methodological Rigor in the Study of Transfer: Identifying L1 Influence in them Interlanguage Lexicon. In: *Language Learning* [online], 2000, roč. 50, č. 2, s. 245 – 309. Dostupné na: doi:10.1111/0023-8333.00118
- JARVIS, S., PAVLENKO, A. 2008. *Crosslinguistic influence in language and cognition*. Paperback edition. London, New York: Routledge.

- KELLERMAN, E. 1979. Transfer and Non-Transfer: Where We Are Now. In: *Studies in Second Language Acquisition* [online], 1979, roč. 2, č. 1, s. 37 – 57. Dostupné na: doi:10.1017/S0272263100000942
- KELLERMAN, E. 1995. Crosslinguistic Influence: Transfer to Nowhere? In: *Annual Review of Applied Linguistics* [online], 1995, roč. 15, s. 125 – 150. Dostupné na: doi:10.1017/S0267190500002658
- LACHMAN, R., LACHMAN, J. L., BUTTERFIELD, E. C. 2015. *Cognitive Psychology and Information Processing* [online], 0. vyd. B.m.: Psychology Press [cit. 6.12.2024]. Dostupné na: doi:10.4324/9781315798844
- MEISEL, J. M. 1983. Transfer as a second-language strategy. In: *Language & Communication* [online], 1983, roč. 3, č. 1, s. 11 – 46. Dostupné na: doi:10.1016/0271-5309(83)90018-6
- NISHI, Yumiko a Yasuhiro SHIRAI, 2019. Verb learning and the acquisition of aspect: L1 transfer of verb semantics. *Linguistic Approaches to Bilingualism* [online]. 2019, roč. 11, č. 3, s. 323–367. ISSN 1879-9264, 1879-9272. Dostupné na: doi:10.1075/lab.18084.nis
- NIŽNÍKOVÁ, J. 2006. *Valenčný slovník slovenských slovies*. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- NIŽNÍKOVÁ, J., SOKOLOVÁ, M. 1998. *Valenčný slovník slovenských slovies*. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- ODLIN, T. 1989. *Language transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: CUP.
- PATIL, I. 2021. Visualizations with statistical details: The “ggstatsplot” approach. In: *Journal of Open Source Software* [online], 2021, roč. 6, č. 61, s. 3167. Dostupné na: doi:10.21105/joss.03167
- PAVLENKO, A. 2005. Bilingualism and Thought. In: KROLL, J. F., DE GROOT, A. M. B. Eds. *Handbook of bilingualism: psycholinguistic approaches*. Oxford: Oxford Univ. Press, s. 433 – 453.
- PAVLENKO, A. Ed. 2011. *Thinking and speaking in two languages*. Bristol, UK ; Tonawanda, NY: Multilingual Matters. Bilingual education & bilingualism.
- PEIRCE, J., GRAY, J. R., SIMPSON, S., MACASKILL, M., HÖCHENBERGER, R., SOGO H., KASTMAN, E., LINDELØV, J. K. 2019. PsychoPy2: Experiments in behavior made easy. In: *Behavior Research Methods* [online], 2019, roč. 51, č. 1, s. 195 – 203. Dostupné na: doi:10.3758/s13428-018-01193-y
- ROCCA, S. 2002. Lexical aspect in child second language acquisition of temporal morphology. A bi-directional study. In: SALABERRY, R., SHIRAI, Y. Eds. *Colloquium on Description and Explanation in L2 Acquisition of Tense Aspect Morphology: The L2 acquisition of tense-aspect morphology: Colloquium on “Description and Explanation in L2 Acquisition of Tense-Aspect Morphology ...” at the 21st annual meeting of AAAL (American Association for Applied Linguistics) held at Stamford, CT, in March 1999*. Amsterdam Philadelphia, PA: Benjamins, Language acquisition and language disorders, 27.
- SHIRAI, Y. 2013. Defining and coding data: Lexical aspect in L2 studies. In: RAFAEL, M., SALABERRY, R., COMAJUAN, L. Eds. *Research design and methodology in studies on L2 tense and aspect*. Boston Berlin: De Gruyter Mouton, s. 271 – 308.
- SHIRAI, Y., NISHI, Y. 2002. Lexicalisation of aspectual structures in English and Japanese. In: GIACALONE RAMAT, A. Ed. *Typology and Second Language Acquisition*. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, s. 267 – 290.
- SMITH, C. S., 1997. *The Parameter of Aspect* [online]. Dordrecht: Springer Netherlands. Studies in Linguistics and Philosophy [cit. 26.5.2022]. Dostupné na: doi:10.1007/978-94-011-5606-6

SOKOLOVÁ, M. 2009. Sémantika slovesa a aspektové formy. In: IVANOVÁ, M. Ed. *Aspektuálnosť a modálnosť v slovenčine* [online]. Prešov: FF PU, s. 22 – 37. Dostupné na: https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Ivanoval/s_ubor/9788055500522.pdf

SOKOLOVÁ, M., ŽIGO, P. 2014. *Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine*. 1. Vyd. Bratislava: Veda.

TATEVOSOV, S. 2003. The parameter of actionality. In: *Linguistic Typology* [online]. 2003, roč. 6, č. 3 [cit. 15.2.2024]. Dostupné na: doi:10.1515/lity.2003.003

VENDLER, Z. 1957. Verbs and Times. In: *The Philosophical Review* [online], 1957, roč. 66, č. 2, s. 143. Dostupné na: doi:10.2307/2182371

ZANDVOORT, R. W., 1962. Is aspect an English verbal category? In: BARBER, Ch. L., BEHRE, F., OHLANDER, U., OLSSON, Y., STUBELIUS, S., SODERLIND, J., ZANDVOORT, R. W. Eds. 1962. *Contributions to English syntax and Philology*. Gothenburg: Almqvist and Wiksell, s. 1 – 20.

Tento výskum vznikol za pomoci finančnej podpory Vedeckej a grantovej agentúry MŠVVaM a SAV (VEGA), projekt č. 1/0684/23 s názvom Analýza interakcie ontologického, gramatického a predikátového aspektu v medzijazyku hovoriaceho slovanským, germánskym a románskym jazykom.

Kontakt:

Mgr. Tomáš Hlava, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta

Centrum výskumu didaktiky jazykov a literatúr

Račianska 59, 813 34 Bratislava

Slovenská republika

Email: hlavaxxii@uniba.sk

ORCID: 0000-0002-5475-150X